CORH 4541
TOCI 4541

FIRST PUBLIC EXAMINATION

Preliminary Examination in Oriental Studies

SANSKRIT

M.PHIL. QUALIFYING EXAMINATION
CLASSICAL INDIAN RELIGIONS

HILARY TERM 2006

Paper I: PRESCRIBED TEXTS
Monday 13 March 2006, 9:30 a.m. to 12:30 p.m.

Answer all the questions.

Do not turn over until told you may do so.

Photocopied texts are provided with this paper. References in Questions 1-3 are to Lanman's *Sanskrit Reader*.

1. Translate into English p. 6 lines 1 to 12. Parse and comment on the following: *dṛśyante* (l. 2), *samatikrāntā* (l. 4), *sāgnikāḥ* (l.9), and *ājagmur* (l. 10).

2. Translate into English p. 18 lines 14 to 23. Parse and comment on the following: *puruṣasiṃham* (l. 14), *ātmaśaktyā* (l. 16), *pūrvajanmakṛtam* (l. 20), and *kuryād* (l. 21).

3. Translate into English p. 30 lines 6 to 16. Parse and comment on the following: *kartavyā* (l. 6), *'nujīviṣu* (l. 9), *saṃbhāvayed* (l. 12), and *jāgarti* (l. 16).

4. Translate into English *Bhagavadgītā* IV, verses 15 to 20. Scan verse 19 and identify its metre.

5. Translate into English *Bhagavadgītā* XI verses 15-18. Parse and comment on the following *anekabāhūdaravaktranetram* (v. 16a), *cakriṇam* (v. 17a), *durnirīkṣyam* (v. 17c), *śāśvatadharmagoptā* (v. 18c).

1. एवम् उक्तस् तु शक्रेण नारदः प्रत्यभाषत ।
शृणु मे मघवन् येन न दृश्यन्ते महीक्षितः ॥१९॥
विदर्भराज्ञो दुहिता दमयन्तीति विश्रुता ।
रूपेण समतिक्रान्ता पृथिव्यां सर्वयोषितः ॥२०॥
तस्याः स्वयंवरः शक्र भविता नचिराद् इव ।
तत्र गच्छन्ति राजानो राजपुत्राश् च सर्वशः ॥ २१ ॥
तां रत्नभूतां लोकस्य प्रार्थयन्तो महीक्षितः ।
काङ्क्षन्ति स्म विशेषेण बलवृत्रनिषूदन ॥ २२ ॥
एतस्मिन् कथ्यमाने तु लोकपालाश् च साग्निकाः ।
आजग्मुर् देवराजस्य समीपम् अमरोत्तमाः ॥ २३ ॥
ततस् ते शुश्रुवुः सर्वे नारदस्य वचो महत् ।
श्रुत्वैव चाब्रुवन् हृष्टा गच्छामो वयम् अप् उत ॥ २४ ॥

2. अन्यच्च । उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मीर्
दैवेन देयमिति कापुरुषा वदन्ति ।
दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या
यत्ने कृते यदि न सिध्यति को ऽत्र दोषः ॥
यथा ह्येकेन चक्रेण रथस्य न गतिर्भवेत् ।
एवं पुरुषकारेण विना दैवं न सिध्यति ॥
तथा च । पूर्वजन्मकृतं कर्म तद्दैवमिति कथ्यते ।
तस्मात्पुरुषकारेण यत्नं कुर्यादतन्द्रितः ॥
उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः ।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥

3. माम । नियोगस्यास्य चर्चा किं त्वया कर्तव्या । त्वमेव जानासि यथाहमेतस्याहर्निशं गृहरक्षां करोमि । यतो ऽयं चिरान्निर्वृतो ममोपयोगं न जानाति तेनाधुना ममाहारदाने ऽपि मन्दादरः । विना विधुरदर्शनं स्वामिनो ऽनुजीविषु मन्दादरा भवन्ति । गर्दभो ब्रूते । शृणु रे बर्बर ।

याचते कार्यकाले यः स किंभृत्यः स किंसुहृत् । कुक्कुरो ब्रूते । भृत्यान्संभावयेद्यस्तु कार्यकाले स किंप्रभुः ॥

किं च । आश्रितानां भृतौ स्वामिसेवायां धर्मसेवने ।
पुत्रस्योत्पादने चैव न सन्ति प्रतिहस्तकाः ॥

ततो गर्दभः सकोपमाह । आः । पापीयांस्त्वं यः स्वामिकार्योपेक्षां करोषि । भवतु । यथा स्वामी जागर्ति तथा मया कर्तव्यम् ।

4. एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः ।
कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं पूर्वैः पूर्वतरं कृतम् ॥ १५
किं कर्म किमकर्मेति कवयोऽप्यत्र मोहिताः ।
तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ १६
कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं बोद्धव्यं च विकर्मणः ।
अकर्मणश्च बोद्धव्यं गहना कर्मणो गतिः ॥ १७
कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः ।
स बुद्धिमान्मनुष्येषु स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत् ॥ १८
यस्य सर्वे समारम्भाः कामसंकल्पवर्जिताः ।
ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं तमाहुः पण्डितं बुधाः ॥ १९
त्यक्त्वा कर्मफलासङ्गं नित्यतृप्तो निराश्रयः ।
कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपि नैव किंचित्करोति सः ॥ २०

5. पश्यामि देवांस्तव देव देहे
सर्वांस्तथा भूतविशेषसंघान् ।
ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थ-
मृषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान् ॥ १५
अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रं
पश्यामि त्वा सर्वतोऽनन्तरूपम् ।
नान्तं न मध्यं न पुनस्तवादिं
पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूप ॥ १६
किरीटिनं गदिनं चक्रिणं च
तेजोराशिं सर्वतो दीप्तिमन्तम् ।
पश्यामि त्वां दुर्निरीक्ष्यं समन्ता-
दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम् ॥ १७
त्वमक्षरं परमं वेदितव्यं
त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता
सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे ॥ १८